JELENKOR

Könyvkiadó és terrorista

Giangiacomo Feltrinelli nevét mindenki ismeri, aki valamit is tud az olasz könyvkiadásról. Róla nevezték el az egyik legnagyobb és legjelentősebb olaszországi könyvkiadót és az „Olaszországban jelenleg legnagyobb könyvterjesztő hálózatot, minden nagyobb városban könyvesboltokkal" (Sztanó László: *Olasz–magyar kulturális szótár*, Corvina, Budapest, 2008. 112. o.). A műveltebbek talán arról is hallottak, hogy (a) Feltrinelli jelentette meg első ízben a huszadik századi világirodalom olyan klasszikus alkotásait is, mint Borisz Paszternak *Zsivago doktor* vagy Giuseppe Tomasi di Lampedusa *A Párduc* című regénye. Arról már, kivált nálunk, jóval kevesebben szereztek tudomást, hogy Feltrinelli fényes pályáját dicstelenül, egyszersmind tragikusan végezte be: terrorista lett és egy merénylet előkészítése során véletlenül önmagát robbantotta fel.

Aldo Grandi Giangiacomo Feltrinelli. A dinasztia, a forradalmár (*Giangiacomo Feltrinelli. La dinastia, il rivoluzionario*) című életrajzi monográfiája egy rejtélyt próbál megfejteni egy életpálya bemutatása révén: hogyan lett az egyik legvagyonosabb olasz nagypolgárból, a humán kultúra párját ritkítóan eredményes megújítójából, gazdagítójából, terjesztőjéből egy terrorbanda megszervezője, politikai bűnöző?

Bár az életrajz nem „pszichologizálja" és nem „esztetizálja agyon" témáját, főhősét, óhatatlanul eszünkbe juttatja, hogy Feltrinelli átalakulásának kulcsa abban keresendő, ami az általa publikált megannyi regényműben vezérmotívumként szólalt meg: „a polgár bűntudatában". Családjától, „dinasztiájától" örökölt hatalmas vagyona nem volt épp makulátlan, „Gründoló" őseit Grandi úgy jellemzi: „gátlástalan üzletemberek" (46. o.). Apját, Carlót, „Milánó vagy talán egész Olaszország leggazdagabb emberét" (50. o.) még az első világháború idején perbe fogták „az ellenséggel való kereskedés" vádjával (50–57. o.); később, főbankárként, együttműködött a fasiszta rezsimmel és párttal (melynek tagja is lett), de közben azért a Szovjetunióval is gyümölcsöző üzleteket kötött (43–49., 67–82. o.). Gyermekeit, köztük 1927-ben született fiát, Giangiacomót „spártai nevelésben" részesítette (62. o.).

Az ifjú örökös atyja ellen is lázadt, amikor a második világégés végén rövid időre kapcsolatba került az antifasiszta ellenállókkal, partizánokkal (111. o.), majd – jóval tartósabban – az ellenállásban meghatározó szerepet játszó Olasz Kommunista Párttal (PCI), amelynek 1945-ben hivatalosan, tagkönyvvel is a soraiba lépett (118. o.). Togliattiánus-sztálinista elvtársai bizalmatlanul, ellenszenvvel és irigykedéssel elegy cinizmussal fogadták: „A párt finanszírozóinak egyike volt. De a pénzzel, amit adott, nem nyerte el pártbéli elvtársai szimpátiáját: Giangiacomo Feltrinelli az ő szemükben mindig is a dúsgazdag úrifiú maradt, aki sznobizmusból lett kommunista." (125. o.) Ezért és ettől kezdve Feltrinelli kommunista párttagságát a bizonyítási kényszer, a „túlkompenzálás" és a feszültség jellemezte.

A papírforma szerint „60 millió dollárt (akkortájt szédületes összeget)", valójában még ennél is messze többet (egyebek között „tíz tonna ékszert") öröklő (131–133. o.) „Feltrinelli elvtárs" (139. o.), becenevén „Giangi" (148. o.) 1950-ben mintegy „pártmunkából" kezdett bele a könyvkiadásba, első kiadványai *Lord Russell*től *A horogkereszt rémtettei* és *Nehru emlékiratai* voltak (173–180. o.). „Zseniális ötlete, hogy kiadóját, más európai és óceánon túli országok példáját követve, könyvesbolti hálózattal egészítse ki" és egyéb „merész újításai" (182–183. o.) pár esztendő leforgása alatt, még „az ötvenes években a világ könyvkiadásának csúcsaira lőtték a Feltrinelli kiadót" (240. o.). Ám a baloldali kultúrát erősítő-népszerűsítő sikerei, Togliattinak, a pártvezérnek való, olykor már-már szervilis behódolása (236–237. o.) és a Szovjetunió iránt, minden kritikai fenntartása és viszolygása ellenére, mindvégig megőrzött „vallásos"-dogmatikus színezetű hűsége és tisztelete dacára (523. o.) éppen könyvkiadói munkássága miatt tűzött össze a szovjet kultúrpolitikával és szakított az OKP-val. A „casus belli" Paszternak hazájában eretneknek, szovjetellenesnek ítélt és betiltott, azonban a Svéd Királyi Akadémia által 1958-ban Nobel-díjjal kitüntetett regényeposza, a *Zsivago doktor* világelső megjelentetése volt, 1957-ben.

A szovjetellenesség, az antikommunizmus „elvtársi"-pártos vádjait Feltrinelli újfent az adleri „túlzó kompenzáció" jegyében igyekezett cáfolni. Balról bírálta a „revizionista" és „államkapitalista" Szovjetuniót és az „eurokommunista" OKP-t (331., 446. o.). Példaképe a személyesen meglátogatott, megismert, megszeretett Fidel Castro lett, és még inkább Ernesto Che Guevara (308., 340. o.): Che előtt ment Bolíviába „felforgatni", ő megúszta letartóztatással és kiutasítással (320–330. o.), Che jelszavát követve vágyott „Olaszországból Vietnamot" csinálni (380. o.).

Ám a tervezet gerillaháborúból a GAP (Partizán Akciócsoport) nevű terrorszervezet létrehozása lett (463–474. o.), a népfelszabadításból az

„Október 22. Banda”-féle „gátlások és ideológia nélküli köztörvényes bűnözőkkel” (432. o.) és a Vörös Brigádok sokkal hatékonyabban vérengző gyilkosaival (463. o.) való együttműködés, a Che-példájú vértanúságból pedig halálos baleset. Utolsó éveit Feltrinelli egy a görögországihoz hasonló jobboldali államcsínytől és az elkerülhetetlennek vélt harmadik világháborútól való paranoid félelem (372–382. o.) valamint a megelőző csapás rögeszmés propagandája igézetében (382–385. o.) élte le. A „forradalmi háború”, a „fegyveres propaganda-akciók”, a „fegyveres harc útjára” lépve „visszafordíthatatlanul” (434., 439., 451., 407., 427. o.), Feltrinelli harcostársa lett az „Olaszországot szétszedni” szándékozó szárd és dél-tiroli szakadároktól (358–368. o.) az ébredező nyugatnémet terrormerénylőkön át a dél-amerikai tupamarókig (492. o.) mindenkinek, aki „a kapitalista állam megsemmisítésére” tört (369. o.).

A „kapitalista állam” helyett Feltrinelli magát semmisítette meg, amikor 1972. március 14-én Segratéban fel próbált robbantani egy áramelosztó villanyoszlopot, hogy sötétbe borítsa városát, a közelben fekvő Milánót (510–522. o.). A robbantások fanatikusának (471. o.) testét a robbanószer darabokra tépte.

A lelkes könyvvásárló, aki ma Milánóban, Rómában, Udinében, Triesztben felkeresi a kihagyhatatlan Feltrinelli-boltokat, egyaránt ámulhat lenyűgöző választékukon és azon, hogy falaikon, a könyvespolcok mellett, remekírók arcképeinek társaságában, ott díszeleg az üzlethálózatnak életet és nevet adó, terroristává lett Feltrinelli monumentális portréja is.

Aldo Grandi: Giangiacomo Feltrinelli. La dinastia, il rivoluzionario (Giangiacomo Feltrinelli. A dinasztia, a forradalmár), Baldini Castoldi Dalai, Milano, 2012, 551 o.

Madarász Imre